

ELŐFIZETÉS:

Egész évre . 6 ft.
Fél évre . . 3 ft.
Negyed évre 1 ft. 30 kr.

A lap szellemi részét
illető küldemények a
szerkesztőnek, anyagiak
a laptulajdonosnak kül-
dendők.

BÁCSKA.

MEGYEI KÖZÉRDEKŰ KOZLÖNY.

HIRDETESI DÍJ:

egy 1 hasábos petit sor
10 kr., többzetű hirdete-
tésnél olcsóbb. Nyiltter
sora 25 kr. Bélyegdíj min-
den hirdetésnél 30 kr.
A hirdetések Bittermann
Nándor nyomdájában és
a szerkesztőnél fogad-
tatnak el.
Kéziratok nem küldetnek vissza.

Egyes szám ára 15 kr.

Megjelenik minden kedden.

Egyes szám ára 15 kr.

A terménykiállítás.

Vasárnap nyolc órától kezdve nagy sürgés forgás volt a városháza udvarán. Helybeli és vidéki közönség, férfiak és nők tarka tömegekben hullámzottak az utcákon.

Kilenc órakor Széchényi József, a kiállítás elnöke, nagybizottsági ülést tartott. Ezen beszámolt a rendező bizottság működéséről, vázolta a kiállítás előkészületeinek egyes mozzanatait egész a jelen pontig, melyben a már megnyitásra kész kiállítást átadja megbízónk — a gazdasági egylet — képviselőjének s jelenlevő fejének, bajsai Vojnich Jakab urnak. Egyuttal üdvözli a megtekintésre begyűlt tagokat és Isten áldását kívánja szorgalmuk gyümölcseire.

Ezután a bizottság, felszaporodva a helybeli meghívott méltóságok, hivatalok, karok és testületek képviselőivel, átvonult a kiállítási terem melletti nagy szobába. Itt a zombori dalos kör a Hymnust énekelte el, összhangosan, meghatóan.

Az általános nesztelen csendben Vojnich Jakab, gazd. egyleti alelnök a következő főbb eszméket fejtegette megnyitól:

Uraim!

A példaszó, mint a nemzetek történeti tapasztalatainak elve foglalása azt mondja:

Ki mint vet, úgy arat.

Midőn tehát a szomszéd teremben e kiválólag agricol megye felhalmozott termény szüretjének legjavát megszemléljük: egyuttal tényekben magunk előtt fogjuk látni azon fejlődési fokot, melyre megyénk e téren a magvetéstől, illetőleg faterenyestől kezdve, a gabonáig, illetőleg a gyümölcsig elért. Látni fogjuk eredményekben, hogy a holt rögnök szorgalom és szakismeret által való szolgálatba fogása, mily sikerrel; a tudomány és gyakorlat szentesített elveinek mekkora felhasználásával végeztetik.

Miután — az időjárás esélyeit leszámítva — terményeknél is alapos az okozatból az okra, a gyümölcsből a fára és annak minőségére való következtetés: bizonyos, hogy az okulni kívánó gazdának itt egyszerre mintegy nagy fényképen szeme elé tűnik megyénk fának, kerti és egyéb veteményeinek fájbeli tökélye. Ennek ismerete pedig haladni kívánó gazdára, helyesen fölhasználva, kézzelfoghatólag előnyös. Természetes, hogy a jók, jobbák és legjobbak ezen versenyében mindenki első nem lehet; sőt a sok tökéletes se nyerhet jutalmat a még tökéletesebb mellett. De ez az okszerűen dolgozó és komoly törekvési gazdára nézve lehangelő nem lehet, nem is szabad, hogy legyen. A gyakorlati ember a maga terményénél jobbnak megismerése által, törekedni fog annak magját vagy fáját megszerzeni, tenyésztési föltételeit utánkérdezni és észleges kísérletek útján azt utánozni vagy felülmulni. Ezen törekvést, e nemes vetélyszenvet élesztetni: volt a megyei gazd. egylet feladata akkor, midőn e kiállítás rendezte. Kitűzött díjai a tárgyak feleségéhez képest, lehet hogy szerények; de azért a nyilvános elismerés ékesszóló tanui gyanánt mégis szerepelhetnek; a jól teljesített munka tudatát a koszorúzandottban mégis fokozhatják; az öntudatos gazdálkodásra törekvést mégis éleszthetik.

Ezen hatást és eredményt várta az egylet, melyet képviseltek, a kiállítástól; ezen sikert kívánom én teljes szívemből.

A kiállítást ezennel megnyitottnak nyilvánítom.

A zajos éljenekkel kísért beszéd után a hivatalos testületek fejei beléptek a kiállítási terembe. A közönség egy pár perc alatt az egész termet megtöltötte. Képviselve volt a népesség minden rangosztálya. Ott voltak az elnök urak — Vojnich, Széchényi, Vukicsevits — körül;

Sándor Béla főispán, Schmausz Endre alispán, Türr tábornok, Fejér Gyula apát, a megyei tisztikar fejei, a tanárok, a törvényszék, a hivatalnokok előkelőbbjei.

A közönség egész estig zsufolva váltogatta föl egymást, a részvétel és érdeklődés dicséretes.

A kiállítás valóban impozans látványt nyújt. A világejrt se szándokunk pár hangzatos nagyotmondással ütni el e tárgy beható ismeretét. Azért is a részletes megbeszélésre Zsuffa Vince tanár barátunkat, a végrehajtó bizottság erenyedetlen szorgalmú és alapos szakértelmű titkárárt kértük fel arra, hogy az egyes osztályokat lapunkban saakszerűleg és kimerítően ismertetni sziveskedjék. Ő ezt annál alaposabban teheti, mert nincs a kiállításban egy darab, de egy szál szög se, mely figyelmét kikerülte volna.

Délután három órakor újra összeült a nagy bizottság, hogy a versenybírákat megválassza. Széchényi József elnök megnyitván az ülést, hangsúlyozza azon tapintatot parancsoló szempontokat, melyek a jury összeállításánál szemmel tartandók, felolvasatott egy combinatív névsort, melybe a kiállítás két csoportja szerint a két titkárral együtt hét-hét tag volt fölvéve.

E névsor hosszabb vitára adott alkalmat, melyben több oldalú hozzászólásra az döntetett el, hogy érdekelt fél, vagyis kiállító, jury tag gyanánt nem szerepelhet.

Ezen elv és a rendelkezésre álló erők tekintetbe vételével a következő urak választattak meg:

az első csoportba: Ertl János, Konyovits Jusz-tin, Dr. Molnár István Lajos, Szemző Gyula, Törley Gyula, ifju Trischler Ferenc, Veszelinovits Péter;

a második csoportba: Boromisza Tibor, Ger-tinger Adolf, Leovich Gedeon, Dr. Rátai József, Valter Nándor, Zsivánovits Samu, Zsuffa Vince.

KÖZEGÉSZSÉGÜGY.

Zombor sz. k. város közegészségi állapota 1881. évi szeptember hóban

Városunkban a közegészség állapota, az egész éven át észlelt kedvező voltának megfelelőleg, e hóban is kielégítő volt; mind a betegülési, mind a halálozási esetek száma csekély.

A három első hétkben észleltettek leginkább: a váltóház s az emésztő szervek hurutos, lobbos kóralapota — gyomorbelhurut főleg egy éven alóli gyermekeknek, — amelyekhez az utolsó hétkben a nem egészen kedvező légtüneti viszonyoknál fogva, a légző szervek bántalmának egyes esetei — tüdőlob, tüdőgümőkör — járultak, a mult év megfelelő hávához viszonyítva, jelentékenyen csekélyebb számban s kedvezőbb jelleggel.

Észleltettek ezen kívül mint heveny fertőző kór-nemek: a hagymáz, hártýástorokgyik és a kanyaró

A bujakóros betegülési esetek száma szintén csökkent. A substitúció ügyében tett előterjesztésemre a városi renlörkapitány s a hatóság engedélyét nélkülöz, az orvosrendőri ellenőrzés alól magukat kivonó titkos kéjtellepeket, mint a bujakór elterjedésének fő-tenyezőit s okozóit (a Nagy Tamás — Vérunkina Szóka — Jancsurits Anna és Csillagfélekét) beszüntette és a netán e tekintetben újból felmerülhet visszaéléseknek elejét vevő, a szükséges intézkedéseket megtette.

Meghalt ez évben e hó végéig összesen 492 egyén. Mult 1880-ik évben meghalt október 1-ig 709; ez évben tehát 217-ol kevesebb halálest fordult elő. Mult év szeptember havában meghalt 69; ez év szeptember havában 47: tehát 22-el kevesebb.

E hóban meghaltak közül: 24 férfi és 23 nő; hét éven alóli 22; ezek közül gyógykezeltetett 10 és 12 nem; hét éven felüli 25 ezek közül orvosoltatott 11 és 14 nem. Összesen gyógykezeltetett 22 és 25 nem.

A halálokok a kezelő orvosok és a halottkém meghatározása szerint a következők:

1. Ragályos betegségben meghaltak: hagymázban 1, hártýástorokgyikban 1 s kanyaróban szintén 1.

2. Egyébb betegségek folytán: veszületett gye-negés 2, gyermekaszály 3, görcsök 8, gyomorbelhurut 6, tüdőlob 2, tüdőgümőkör 10 (a meghaltak 21%) esont-szú 1, derme 1, vízkór 1, agyburaklob 1, agyverm-lény 1, rák 2, szívhaj 1, aggaszály 5, halva született 1 fiú.

Az elhaltak kora: 0—1 évig 18 (törvényes 17, törvénytelen 1) 1—5 évig 2, 5—20: 4, 20—30: —, 20—40: 4, 40—60: 8, 60—80: 10, 80-non tul: 1.

Születtek ez évben e hó végeig 694. Mult 1880. évi október 1-ig születtek 776; született tehát a mult évben október 1-ig 82 egyénnel több. Mult év szept-

tember havában 84 egyén; f. é. szeptember havában 91 tehát 7-több. Az e hóban születtek közül törvényes: 41 fiú és 47 leány; törvénytelen 2 fiú és 1 leány. Szü-letett tehát összesen 43 fiú 48 leány.

A szaporulás e hóban 44 egyén: 19 fiú és 25 leány.

Orvosrendőrileg megvizsgáltatott e hóban minden héten egyszer a halpiac, a piaci gyümölcs s egyéb élelmezési cikkek; hetenkint kétszer a fennálló 9 kéj-nőtelep 20 bejegyzett kéjnővel; két bujakóros a kör-házba szállítottatott.

Okleveleit bemutatták: Dr. Paesu János és Dr. Poppovics István, továbbá Petrovsky Franciska — Irgagné szülész. Okleveleik az 1876. évi XIV. t. e. 161. §-ának e) pontja értelmében megvizsgáltatván, rendben találtattak, s kihirdetés végett a városi tanács-hoz lettek betérjesztve.

Időjárás: három első hét napjai többnyire derül-tek s melegek; utolsó hét állandóan esős s hűvös. Leg-melegebb nap volt 7-ike (délben 23° R.) leghűvösebb 25 én (este 6° R.). Szélirány: a hó első felében legtöb-bet nyugoti, második felében északi. Eső esett 11 al-kalommal, 22. este zivatar, dörgés s villámlással.

E hóban orvosrendőri boncolat nem fordult elő. A köztisztaság kielégítő volt.

Az állatok egészségi állapota kedvező volt.

Kelt Zomborban, 1881. október hó 6-án.

Dr. Pavlovits Simon,
tiszti főorvos.

A kender termesztése és kikészítése.

Ismereti: Balay Minor.

I. A kender természeté.

A kender, bár Ázsiából honosított növény, régmúlt időkől fogva az egész világon el van terjedve; ugy a hideg, valamint a meleg égöv alatt tenyészik, s megfelelő gondos művelés mellett szépen diszlik. E szerint téves azon állítás, hogy a jó kender csakis bizonyos égaljak alatt termelhető.

A bécsi világtárlaton láttunk a hideg Uj Seeland-ból, az olasz kenderrel vetélkedő, hosszú, fehér szálú erős, szép kendereket, még pedig arányos nagy meny-nységben felmutatva; Sziberia déli részeiből szintén tärhető minőségű kenderek voltak kiállítva, a melyek a délspanyolországiaknál csak színre voltak silányabbak.

A kender természetére nézve a szárazságot job-ban kedveli mint a tartós nedvességet; azonban mie-lőtt az 1 meter magasságot elérné, az aránylagos ned-vességet szivesen eltűri.

Szereti a keletről nyugatra futó barázdákat, hogy a déli nap a sorokat oldalba érje, s az éji harmat a reggeli szellővel gyökerére hasson. Egébiránt ezt majd minden sűrű növény megköveteli.

Habár a magtermelésről alább fogunk szólni, már itt is meg kell jegyeznünk: hogy a mag mi-nősége, mint minden növénynél, ugy a kendernél is behatással van annak természetére; s mind a mellett, hogy ez oly rostos növény, a melynél nem annyira a magnyerésre, mint a rostok tökéletes képződ-ésére kell tekintettel lennünk, épen a rostok műoltára és természetére is hatással van a mag faji minősége; ug-yannyira, hogy három fajta magot minden országban megkülönböztethetünk; s ezek az u. n. termő-, magvas- és parlagi-fajok.

Az első, aránylagos ritka vetés mellett is, keve-sebb magvas, durva szálakat hoz, a második ellenben tulságosan felmagvadzik, a harmadik törpe csenevész termést hoz. Ezért a mag szerzés, a fajneesség meg-tartására való tekintetből, mindig fontossággal bír.

Vegybontások tudományos bizonylata szerint, de a legegyszerűbb gyakorlati tapasztalatok nyomán, a melyekről munkánk folyamában bővebben fogunk szó-lani — bizonyos tény az, hogy a kender aránylag, a többi haszonnövények között, a legtöbb trágya-erőt meríti magához, s ezt könnyű kövér földekben legsi-keresebben szívja magába.

A pusztá trágya talajon kiég, a silány talajon törpe, durva marad.

Ezért röviden szólva, az aránylagosan jól trá-gyázott, könnyű kövér földet szereti.

II. A föld elkészítése.

A föld elkészítése és a vetés-forgás tekintetéből, több igen fontos megjegyezni valónk van.

Ha valamely növény, ugy a kender kiválólag megkívánja az egyenletes földmunkát. A föld egyenlő megmunkálása ugyanis nagy befolyással van a ter-mény egyenletes növése, s itt, a hol a termelvény egész értékét az egyenletes minőség nagyban szabá-lyozza és emeli, az egyenlő földmunkálás fáradsága bőven kifizeti magát, a gazdag eredményben; a meny-nyiben a rostos növényeknél — eltérőleg a magnövé-nyektől, — a szálak egyenlősége határozza meg az értéket.

Sokan nálunk azon tévhitben élnek, hogy a ne-héz fekete agyagföldek volnának hivatva a kenderter-melésre. Ez ellen a tévhit ellen fel kell szólalnunk.

Egyáltalában meg kell támadnunk azon földmü-velési rendszert, a mely szerint valamely növénynek

az állítatik kiváló talajjal rendeltek lenni, a melyben legkevesebb munkával, illetve kevés trágyával, tühretőleg diszlik.

A hazai kendertermés elcsenevését semmi sem volt kártékonyabb hatással, mint azon körülmény, hogy nemcsak elhittettük magunkkal: hogy a kender csak bizonyos kezdetleges őserővel bővelkedő földeken tenyészhető; de azon túl elég botoral, némely határokon, sőt egész vidékeken, ugynevezett „kenderföldek” jelöltettek meg, a melyek azután kevés gondnal, folyton a kender által kinoztattak. Magától érthető, hogy a vetés-forgásra való tekintetnélküli eme gazdálkodási rendszer folytán, földjeink és kenderjeink tönkre silányodtak; mert a kender sok oly vegyanyagot merített ki a földből, a mely neki életető eleme, s a mit a kezdetleges állati trágyák által soha nem pótolhatunk.

Ezért még a földszük olaszországi gazdaságok is, a kenderre nézve a következő rendszert követik: kender, kukorica, buza azután ismét kender s így tovább. Sőt ha annyi földdel bírnak a gazdák még egy évet, valami egyéb növény által ejtenek közbe s csak az 5-ik évben térnek vissza a kenderre.

Lehetséges, mert a szegényebb gazdaságban ott is megtörténik, hogy a kender és buza harmadévi változtatással kerül ugyanazon földre, de ezen esetben, a bőséges állati trágyán felül a vegy-műtani trágyák is alkalmazhatók; a gypsz, hamuszir és savak. Azonban ezekről alább kell szólunk.

A föld megválasztására nézve, a mint mondtuk, a könnyű talaj előnyös bir a nehéz fölött.

Egy pillantás Olaszország kendertermő földré, bámulatot gerjeszhet bennünk, mily tulságos könnyű földeken, homokos, apró kavicsos, tengerparti vidékeken termeltetik a kender; s mennyire felhatnak a hegyek közé a kendertermő földek, kellő gondnal és trágyaválasztással munkált földek, a völgyben és lejtőn, egyiránt díszlő vetést nyújtanak.

Eszék mellett, az olaszországi magokból, a drávaréti homokos talajban, oly óriás kenderek nőttek, mint bár hol Olaszországban; csak áztatni nem értették.

Az apatiniak a rendes nehézföldi bácskai magokból a dunaparti réteken oly remek kenderet termeltek, a melyeket csakis az áztatás által rontottak el; s itt-ott a túlsűrű vetés által tették törpévé.

Azonban ez is csak elvétve elért eredmény, s rövid ideig tartó öröm, az okszerű trágyázás elhanyagolása mellett.

Mind a mellett, a Duna és Tisza szabályozás folytán nyert rétföldek, a természettől pazarul rendelt kendertermelési talajjal kinálkoznak a munkát szeretni tudó népnek. Csupán az itt-ott vaksziket verő részek, s a fakadó víz által rongált lapályok volnának kerülendők.

A mennyire jó sikerrel lehetne a fekete homoktalajokat a lentermelésnek visszahódítanunk, épen oly mértékben lehet a kendertermelés áldásait, a folyampartokon elterülő szabályozott rétek homokjain kiterjesztenünk.

A kezdetleges termelés a legjobb eredményeket valóban a természettől megáldott kővér földeken nyújtja; de a tökéletes terményt, s az arányos termelvényeket azoktól nem lehet sem várnunk, sem követelnünk.

Az erdei fekete földek, mint a bácsmezeiek is, bár hosszú időtől fogva szántás-vetés alatt vannak, folyton aknázzhatók; mert gondosan trágyáztatnak; de bizonyos ásvány részek, száltejesztő és az erőt fejtő kóroképződést előmozdítani hivatott hatása nem észlelhető a bácskai kenderben. Ugyannyira, hogy a finomság okáért eszközölt nagyobb sűrűségű vetés mellett is, a bácskai kender parázsabb, merevebb száluak, mint a kétszer oly hosszú nőtt olasz kender. Igaz, hogy ezek hajlékonyságát a rendszeresebb áztatás is előmozdítja, de általában ezen hajlékonyság, a somogyi és baranyai kenderekben már eredetileg is nagyobb mérvben feltalálható mint a bácskaiban; mert az ottani földek épen azon ásványrészekből többet tartalmaznak, a melyeket a bácskai föld nélkülöz, t. i. nagyobb mész és kovatartalmuk van.

Azért téves hit az, hogy Magyarországon csupán a bácskai földek bírnának a kendertermelésre leg-több eredeti jótulajdonokkal; sőt ellenkezőleg, az eredeti jó tulajdonokból egy rész azokból is hiányzik.

A békésmegyei kővér földek, épen annyi, sőt valamivel több s a kendertermelésre kiválóbb eredeti jó tulajdonsággal díszeskednek; s az itt termelt kender, az igazi fajkender számos jótulajdonságit tüntetik fel. Nemkülönbön Torontálmegye marosmenti részében termelték is; az u. n. szt. péteriek.

Ezért a talajválasztás, gazdag földű hazánkban nem oly kényes kérdés, mint maga a föld fekvése s megmunkálása, s az okszerű trágyázás.

A föld fekvésére nézve igen káros, ha a kenderföldek, a lejtőkön, melyeket a kender kiválólag szeret, fölülről lefelé vezetnek. Ellenben igen hasznos, ha a lejtők aránylagos magasságban keresztirányban vetetnek művelés alá. Ez igen természetes, mert a partlén s a nedves völgyben, a kender apró marad, a lejtő-derékon s a völgy kezdetén magasra nő, s oly egyenetlen termést ad, a melyben nincs közönet.

Kétségkívül az egyenes fekvésű földek kevés vizenyős teknőkkel, a legalkalmasabbak a kender aránylagos termelésére, azonban a lejtők fönt írt előnyeit túl nem szármalyják.

Ha csak vizenyős és száraz természetű föld között lehet választani, az olasz az utóbbit választja; ezért csakis igen elvétve s kevés helyen alkalmazzák az öntözést a kenderföldeken; s nagy szárazságnak kell akkor uralkodni, midőn egy nap futólagos öntést adnak földüknek. S vannak vidékek, a hol az öntözést a kenderre nézve minden időben kizárják.

Maga a föld megmunkálása, a főlölesges esővízeknek gondos levezetésére irányul az olasz kendertermelőknél.

Az Olaszországban divó teknős művelés a kenderföldeknek legerősebben alkalmaztatik; az 1 méter széles teknőhátak közé eső árkooskák, a vetésnél bár kerültenek, s ezekben mag nem szóratik, de mégis esik, s ezek nem kedveznek az olasz kender arányosságának; de ok az innen nyert törpébb laza szálakat ugyanis csak kévékötésre használják fel; mindemellett, s épen ezért, mi, részünkről a teknős barázdákra ve-

zetett kenderművelést; csakis a túlvizenyős földeken tartjuk célszerűnek. Hazánk száraz talajú sík földén, nem tartjuk azt okszerűnek, valamint szükségesnek sem. Az egyenes táblára szántott földek aránylagos termést vannak hivatva szolgáltatni. Azonban annál inkább kell ajánlanunk a sűrű és mély barázdára szántást, mint a föld megmunkálásának egyik fő-fő tényezőjét, mert csakis ez által bírjuk az egyenetlen trágyázás mellett az egyenlő száltermést elérni.

Az olasz igen apró barázdára szánt és még meg is kapálja földét. S nehogy a mi olvasóink mosolyogva azt mondják: könnyű a néhány holdnyi gazdaságot megkapálni; ki kell jelentenünk, hogy a Romagnában, a hol nagyobb uradalmak vannak, az egész uradalmak megkapáltaknak; 50—100 kapás is halad egy szélteben.

S mi mégis azt mondjuk olvasóinknak, hogy nekünk csakugyan bajos dolog volna ma, míg népünk jobban túl nem szaporodik, ezen általános kapálást behozni. Azonban a kenderföldeken a kétszeri szántást s apró fogasolást okvetlen kell ajánlanunk.

Maga a trágyázás igen sokféle uton-módon és igen számos trágyaanyaggal történik Olaszországban. Egy igen nevezetes és feltűnő modoruk van a trágyázásra nézve a cesenai és bolognai kendertermelőknél, a mit egész Olaszországban kezdenek elismerni.

„Mihelyt learattatott a buza,” — mondja Kossuth Ferenc, a ki Cesenában lakik — „a talaj 15 napi időközben kétszer fölcsántatik; s augusztus 2-ik felében bab vetetik a leendő kenderföldre; a mely babvetés körülbelül nov. 2-ik felében egészen alá szántatik, még pedig 25 cm nyi mélységbe; még azután kapával, ásóval a babnövény eltemetetik; s ezután a föld március 2-ik feléig nyugton hagyatik, a mikor a kendervetés történik.”

A helyszínen tett saját tapasztalat szerint ezen babtrágyavetés kiterjed egész a nápolyi tartományokig; s ez az u. n. disznó-babjal eszközöltetik.

Vannak vidékek, a hol a babtrágyát zöld takarmánynak felületesen lekaszálják s a földből hiányzó tápanyagra való tekintettel, gypsz, hamuszir, mész vagy sóval és rendszeren állati trágyával aránylagosan behintik; s a leszántást ezután hajtják végre.

Tapasztalásból szólna, a gypsz és egyéb ásványvagy műtrágya, a fogasolás előtt sikeresebben használható; ellenben az állati trágyák csakis a szántás előtt értékesíthetők.

Azonban kinek módjában van, különösen a sovány vörös homok vagy kavicsos vidéken, föntjelzett zöld babtrágya, ésszerűleg igen hasznosnak mondható és igen ajánlható. A földkiszítésre nézve még meg kell jegyeznünk, hogy bácskai földmivelőink a kenderföldet elég gondnal művelik meg, jól is trágyáznak, ámbár itt-ott a talaj minőségéhez képest a földben hiányzó részeket a műtrágya által pótolniuk kellene; mert ezen költséget a kender minősége bőven visszafizetné; s egyáltalában a trágyázást aránylagosabban rendszeresíthetnék, hogy ezáltal termelvényeik egyarányosítását is előmozdítanák, a mire nézve bár különböző alább kifejtendő okok is folynak be.

A vetés előtt a földnek a rögöktől való megmentése okvetlen szükséges az arányos termés elérhetőse-re nézve.

(Folyt. köv.)

Bács-Bodrogh vármegyének történeti irodalma.

(Folytatás.)

IV. Népesség, telepítés.

1. Három nép egy megyében (néprajz). Rónay István. — B.-Bodr. évn. foly. 1878. évi 5—25. lap. (Szerb, bunyevác, német, magyar).

2. Der deutsche Kolonist oder die deutsche Ansiedelung unter Joseph II. in 1783—1787. Irta Eimann János újszavai jegyző. Pest 1822. — Ezen mű 16—71. lapján leírja Bács vm. városait, helységeit, pusztáit és a Ferenc-csatornát.

3. A mult századbeli német telepítvények. Rónay István. — B.-Bodr. évn. foly. I. 97—103. lap és Ujvidék 1878. évf. 42. szám. V. ö. Bácska 1881. 33. sz.

4. Bács vm. történetéből a II. József alatti településhez. Radies György. — A zombori gym. értesítője 1874. évről.

5. A II. József alatti településhez. Radies György. — B.-Bodr. évn. foly. I. 116—121. lap. (Kivonat: Czörnig K. Ethnogr. III. köt.-ből.) — V. ö. Ujvidék 1879. évi 25. szám.

6. A németek telepítése Bács vmegyében. Iványi István. — Szabadka és Vidéke 1880. évi 30—37. szám. (Czörnig K. Ethnographie sat. III. kötete nyomán összeállítva, terjedelmes.)

7. A bunyevácok eredetéről. Steltzer Frigyes. — Ujvidék 1879. évi 4. szám és B.-Bodr. évn. foly. II. köt. 28. lap. — V. ö. Ujvidék 1878. évi 52. szám.

8. A Bács vm. szerbekről, lásd Ujvidék 1879. évi 16, 17, 22. számait és Szalay László: a magyarorsz. szerb telepek sat. Pest 1861. több helyen.

9. A bunyevácok (népismertetés). Szárics Jenő. — Megjelent Garay J. Regélő, pesti divatlap című folyóiratában 1842. évf. 838. sat. 888. lapig.

10. Francia telepítvények. — B.-Bodr. évn. foly. I. köt. 138. és 189. lapon. — A lengyel, cseh, tót telepekre lásd: Ujvidék 1879. évf. 18. sz.

V. Családok és személyek.

1. Bács vm. évszadzajai és főispánjai. Irta Szép Ferenc 1837. Ujvidéken (Verselt történet és a főispánok). — Megismertette B.-Bodr. évn. foly. 1878. év 178—183. lapján.

2. Bács-Bodrogh vm. főispánok. Dudás Ödön. — Századok 1871. évf. 439—443. lap. Ugyanitt 510—513. lapon új adatok Nagy Imréről. — Ugyanazon cikkét Dudás bővítve adja ki: B.-Bodr. évn. foly. 1878. évf. 55—65. lap (v. ö. Ujvidék 1879. évf. 13, 26. számát is!) — A főispánok névsorát közli Wencel Gusztáv is: Egyet. magy. Encyclop. V. köt. 113. lapján. — A bodrogi főispánok neveit összeállítja Pesty Fr. is: Eltűnt vármegyéek I. köt. 244. lap.

3. Az alispánok névsora. Dudás Ödön. — B.-Bodr. évn. foly. I. köt. 112. lap. — Ujabb pótlékok u. ott I. 183. lap. és II. 27. lap. — Pesty Fr. is közli a bodrogi vm. alispánok, szolgabírák sat. jegyzékét: Eltűnt régi vm. I. köt. 250. lap.

4. Vármegyének családai (10 család). Dudás Ödön. — B.-Bodr. évn. foly. I. köt. 88. sat. és 127. stb. lap. — Többet találni: Nagy Iván, Magyarország családai címereikkel sat. köteteiben. — Lásd: Egy. m. encycl. V. 124. lap sat.

5. Dr. Fialla Lajos (bajai szül. tésü, életrajz és kép). — Hazánk s a Külföld 1865. évf. 49. sz.

6. Hewessy Károly (1808—1881.) volt vm. jeles főmérnök életrajza. Irta Kozma László. — Bácska 1881. évf. 24. sz.

7. Magyar László (életrajz). Lásd: Dél-Afrikai utazások és felfedezések, Sámi Lajos. Bpest 1876. a 156—243. lapon. — Szász Bélától is e címen: Magyar L. utazása sat. lásd: Magyar ember könyvtára Heckenast, Pest 1863. a IV. köt. 143—201. lap.

8. Martinovics és rokonai Bács vmben. — B.-Bodr. évn. foly. I. 136. lap.

9. Mészáros Lázár élettörténete, külföldi levelezései és emlékiratai. Közrebocsátja Szokoly Viktor, Bpest. Ráth.

10. Mészáros Lázár (életrajza és képe). Irta Deák Farkas. — Lásd: Nagy Miklós, Magyarorsz. képekben Pest 1870. I. köt. 352. lap.

11. Idősb báró Rudics József (életrajza). — Ujvidék 1879. évf. 35. szám (v. ö. 7. számát is).

12. Jelki András (életrajz). Lásd: Kölesy és Melcer Nemzeti Plutarkus 1816. II. köt. 178—196. lap. — Megvan önálló diszkidásban is Hevesi Lajostól, Bpest Frankl. társ. — Geschichte des Herrn Andr. Jelki sat. Ofen u. Presburg 1784. — Ez olvasható ebben is: Etwas für Alle 206—225. lap.

(Vége köv.)

Rájó hangok.

*Szép leányka, ha kies tavasszal
Hallgatod, mint zeng a his madár
Mely lakára újra rátalálva,
Most repesve ágrul-ágra száll;
— Mint e dalnok, és vidám dala,
Oly derült volt élttem hajnala!*

*Szép leányka, ha mogorva ősszel
Kert s virányt bús hervadás fedett,
S eltűnődv, tükös érzetemtől
Jó szíved szorolni érezed;
Szánj meg — én e bús vidék vagyok —
Én is így enyészve hervadok!*

*S majd leányka, hogy ha rút csalódás
Dúl szívedben éhes ölv gyanánt,
S irt keresni a ligetbe ballagsz,
Hogy tanuld feledni azt, mi bánt;
— Mit öledbe hajt az esti szél;
Én leszek az a lehullt levél! —*

Bihari Gyula.

A bács-bodrogh megyei gazdasági egyesület igen tisztelt tagjainhoz!

Midőn Zombor város polgárait a kiállítás létesítése alkalmából szívből üdvözölni szerencsés vagyok, nem mulasztom el a gazdasági egyesület zombori és megyebeli tagjainak hazafiai köszönetemet nyilvánítani azon bizalomért, mellyel az egyesületnél viselt titkári minőségben megtisztelték. Az egyetlen közkatonája, a gazdaság ügyének igénytelen hű munkása megmaradok.

A „Bácska” szerkesztősége is fogadja őszinte köszönetemet a hivatalom iránt tanúsított erkölcsi támogatásáért.

Bács Vilmos.

Hirek.

Főispánné ömlétségének pártfogása mellett a megyeházban néhány műkedvelői szineloadás fog tartatni népszerű célokra.

Szulik József ó-becsei prépost-plébános a nemzeti muzeumnak ajándékozta azon régi ezüst órát, mely valaha Mészáros Lázár volt hadügyminiszter első oktatójává volt, kiről a miniszter emlékirataiban oly melegen emlékezett meg.

Braila Gábor titeli kir. bírószági s. telekkönyvvezető Károlyfalvára (Temes m.) helyeztetett át.

Hymen. Berecz Gyula városi számtiszt, eljegyezte Doroszlóról a kedves Csillás Ida kisasszonyt.

Az ujvidéki „Bács-Bodrogher Presse” sajtóoperének tárgyalása f. hó 27-ik napján történik.

A szelencsei kalap-utczában a lakosok elismerésre méltó áldozatkészséggel végezik házaik előtt a kövezést. Csak két-két gazda van mindegyik oldalon, aki még eddig nem követte az általános jó példát. Ha csak azt az egyetlen fontos körülményt tekintetbe vesszük, hogy a város nagy része azon utcán át kíséri halottait az örök pihenés kertjébe: szinte igen fontosnak és közhasznosnak kell elismernünk azon intézkedést, hogy a Kertész utcából a temető felé átvezető utca ma holnap szinte egészen ki lesz kövezve.

Törvénytisztel. Vasárnap este a „Vadászkürt” ékező termében csupa honoratiorokból álló kis társaság kedélyesen ferblizgett.

Baján Miklósi Gyula f. hó 15-én kezdi meg szineloadásait.

Bács-Bodrogh megye alispánja a zentai polgármestert állásától felfüggesztette.

A jövő évtől kezdve Ujvidék is zárt várossá lesz fogyasztási adók köztében.

Hymen. Ó-Szivaeről Wégler Kornélia kisasszonyt Wégler János kántortanító kedves leányát, eljegyezte Milla István balaton-berényesi kántortanító.

A hölgyvilágnak. Örvedetes hírt közlünk mind-azokkal, a kik a szép toalettet olesón kapni szeretik s eleddig ilyen forrást közelben nem találtak. Ugyanis D. Kotányi Teréz urhölgy, a kit szülővárosában, Szegeden, izléses ültözékei és kiváló szabászati finomsága után minden gyerek ismert, itt Zomborban, a takarékpénztár átellenében női divattermet nyitott. A terem berendezése egészen praktikus: van benne számtalan szöveminta; egy szabász, ki bécsi ugyan, de igen ügyes; minden nevezetes divatlap és a vezető hölgy mintaszerű izlése. Aki ruhát akar rendelni, megválasztja a szövemintát, a vezető nő első rangú gyárakkal való összeköttetése folytán azt sürgönyileg megrendeli és ha szükség, 48 óra alatt használatra készen kiállítja. Miután a mai verseny világban csak olesó árak, szolid kiszolgálat és részletfizetés mellett boldogulhatni: a vállalkozó nő ezekben fejezte ki előtűnk programját. Kiházasítási kelengyét s minden nemű női ruhát ily szempontból kiindulva vállal el. Reméljük, hogy hölgyeink ezen életbevágó és gyakorlati vállalatot minél többen megpróbálják s mások tájékoztatására lapunkban tapasztalat után illetékesen fog-nak nyilatkozni.

A karlovici érsek 1882-től három évre bérbeadja halászlát jogát.

Az „Ország-Világ” c. képes szalonlap utolsó száma a megszokott díszes tartalommal jelent meg.

Az újvidéki részvény-gőzmalom leégett. Vagy 200 ezer forint biztosítva volt. Két molnárségél is a tűzben veszett.

Racz Vilmostól, mint önmaga értesít, még ez év-folyamán egy közgazdasági munka fog megjelenni, mely megnyén szakvizonyaival behatóbban foglalkozik.

Az apatini iparegylet alapszabályai jóváhagyttak.

A szabadkai ügyvédi kamara közli, hogy Keresztes József elhunyt kulai ügyvéd irodája részére gondnokul Malonyai Sándor rendeltetett.

Elmondtuk már egyszer, hogy a gyalogjárók a Gromon-utca jobb oldalán a volt Lovási-féle ház előtt mily botrányos állapotban van. Most, hogy az esős idő beállott, a sárfecskendő ingó téglákon lehetetlen a közlekedés. Pedig a ház mostani tulajdonosának nem esnek igen terhére, ha a téglákat a hatóság felszólítása előtt újra rakatná.

Országgyűlés. A szabadelvű párt okt. 5-iki értekezletén Latinovics Gábor, Baja város képviselője, kijelöltetett a felirati bizottságba.

A 23. serezed újoncai Fischer Károly százados vezetése mellett okt. 2-án az esti vonattal mentek Fehértemplomra

Újvidékről okt. 1-én szép és nagy közönség rándult át Csorantovcára, hol a 655 meter hosszú vasuti alagutat megnyitották. A péterváradit csak 350 meter hosszú.

Az okt. 5-iki országos ülésen felolvasták Szabadka felterjesztését, melyben az állami közigazgatás közvetítése folytán a királyi városokra eső költségeknek az államkincstárból való megtérítését kéri. Ugyanitt adta be Bende Imre képviselő az újvidéki általános ipartársulatnak kérvényét, melyben az 1872-iki ipartörvény módosítását sürgetik. Az osztályok kisorsolása megjelöltetvén, a megyéinkbeli képviselők közül I. osztályba Latinovics Gábor, II-ba Maximovits Miklós, III-ba Br. Rudics József, IV-be Gromon Dezső, V-be Bende Imre, Dimitrievics Milos és Latinovics János, VI-ba Kármán Lajos, B. Podmanitzky Frigyes és Matlekovich Sándor, VII-be Szemző Gyula, VIII-ba Miletics Szvetozár. A megyebeli többi képviselők még nincsenek igazolva.

A szabadelvű párt Tóth Kálmán bajai emlékszo-bra javára aláírási ívet köröztet.

A rácmiliticsi második temetkezési egylet alapszabályait a belügyminisiterium jóváhagyta.

Előfizetési felhívás ily című munkára: Gondolatok a nevelés és tanítás köréből. Irta: Dr. Kellner Lőrinc, titkos kormány- és iskola-tanácsos. A 10-ik kiadás után átdolgozta s magyar szülőknék, tanítványknak, nevelőknek és nevelésbarátoknak ajánlja Szücs János, ó-becsei tanító. Dr. Kellner Lőrinc egyike a német nevelészet irodalom legjelesebb és legkedvesebb művelőinek. Iratait általában a tanító és nevelői hivatásnak eszményi főfogása, vallásos komolyság, a tanítók és az ifjúság iránti benső, őszinte szeretet jellemzik. Kedves irányu, a nevelés és tanítás egyes kérdéseit vonzóan, szellemesen és szakszerű alapos-sággal tárgyaló műveiben amily élvezetes, époly tanulságos olvasmányt nyújt a nevelési irodalom kedvelőinek. „Zur Pädagogik der Schule und des Hauses” címen megjelent aphorizmái a német paedagogiai irodalom egyik legszebb gyöngyét képezik s nemcsak hogy Németországban már 10 kiadást értek és 20.000 példányban vannak elterjedve, hanem minden művelt nyelvre is le vannak fordítva. Midőn nemrég e mű 10-ik kiadása hagyta el a sajtót, egy németországi tekintélyes tanügyi lap e szavakkal üdvözölte: „Sajnáljuk azon tanítóit, ki e kitaláló könyvet nem bírja és nem olvassa.” E munkát a szerzőnek engedélyével átülttettem magyar nevelészet irodalmunkba s az eddig a „Népiszkolai Tanügyi”-ben jórészt már meg is jelent. Most külön is szándékozom kiadni s ez okból a nevelési irodalom barátait, a szülőket, a lelkész, tanító és nevelő urakat teljes tisztelettel bátorítokdóm fölívni, kegyeskedjenek szíves pártfogásuk által a könyv megjelenését lehetővé tenni. A mű 14—16 nagy nyolcadretű ivre fog terjedni és a jelen előfizetési felhívás alakjában, papírján és betűivel izlésesen lesz kiállítva. Ára 1 frt 50 kr. Megrendelhető postautalvánnyal vagy levelező lapon. 8 példány után tiszteletpéldánnyal szolgálók. Hogy magamat a nyomtatandó példányok száma iránt tájékozhasssam, szépen kérem az előfizetéseket és megrendeléseket minél előbb hozzád küldeni. Ó-Becsen, (Bács-megye) 1881. szept. 15. Szücs János, ó-becsei tanító.

Budapesten özv. König Simonné az élet terheit nem bírván egyedül elviselni, „összeállott” Roth Fülöp kunbajai szül. 41 éves ügynökkel. Az asszonynak volt egy pár megtakarított forintja, melyeket Roth tanácsára jó kamattal elhelyezett. Egy napon Roth azzal jött haza, hogy egy magasabb rendőrtisztviselőnek 100 frtnyi kölcsön kellene, amit az asszony habozás nélkül meg is szavazott. Roth elvitte a pénzt s hozott érte egy váltót, melyen a rendőrtisztviselő és neje mint elfogadók szerepeltek. Nemsokára rá Roth

odahagyta az asszonyt, magával vivén az érintett 100 frtos s még egy 50 frtos váltót. Az asszony ennek folytán lopás miatt emelt panaszt hatlén ágysa ellen, mivel, mint ma mondá, „négy éven át békés egyetértésben élt s több volt neki mint neje.” Roth beismeri, hogy a váltókat elvitte, de azt mondja, hogy a közte és panaszosó között fennállott viszonyról fogva neki ahhoz teljes joga volt, ő nem lopta el a váltókat hanem „elvitte,” az asszonyt pedig azért hagyta a faképnél, mivel vitriollal fenyegetődzött. A törvényszék csatlakozott vádlott felfogásához s őt teljesen felmenté.

„Praktisches Deutsch-Serbisches Conversations-buch, auf grammatischer Grundlage bearbeitet von Ivan Popovits. 320 lap, ára 1 frt 65 kr.” Ily című munkát küldött be hozzánk Hartleben Adolf bécs-budapesti könyvkiadó. E munka, mint címe is mutatja, de kivált mint előszava jelezi, a gyakorlati társalgást igyekszik lehetővé tenni szerbül mindazoknak, akik az élet különféle fordulataiban a szerb szóra vannak utalva. A mű öt fejezetre oszlik. Az első a szerb nyelvtan átnézetét adja. A második nyelvtani gyakorlatokkal szolgál a némi egyeztetés, szóvonzat és igetan köréből. A harmadik az utazás és a napi élet üzleti megbeszélési valói alkalmával szóba jövő körülményekre iparkodik az idegen nyelvet kifejezőképessé tenni. A negyedikben a leghasználatosabb szók vannak összegezve úgy, hogy egy-egy fogalom (pl. ház, idő, ére, zene) minden hozzátartozóval együtt egyszerűen kimeríthető. Az ötödik rész inkább függelék, melyben egy-egy nép- és műköltészeti, meg egy mes'erpróza darab mutató gyanánt foglaltatik. Egy tekintetre is meglátszik, hogy az első és harmadik részben van a munkatest zöme; a többiek csak ezeknek támogatására készültek. Kétségtelen, hogy nyelvtan-kivonatot írni nagyon nehéz; mert a gyakorlat embere előtt egyaránt rossz, ha sokat vagy keveset adnak belőle. Az elég pedig nagyon ruganyos fogalom; embere válogatja, mennyit. Annnyit azonban egy ily kívánatos nyelvtannal is szabad a jóvalóság alapföltételeül követelni, hogy: 1. Ami szükséges, mind meglegyen. 2. Semmi se legyen, ami nem mindennapos, rendes. 3. Minden értelmesen legyen. E kellek pedig művünkben csak oly mérben találhatók, amiben azt, Stanoje Bosković szerb nyelvtana (1871. Lauffer Vilmos) felőleli. Mert a művelőszávanak azon kétértelmű kijelentését, hogy a mű Bosković nyelvtana „után” készült, csak idői értelemben kell venni, amennyiben az alak-tan Boskovićból több-kevesebb gondnal egyszerűen ki van írva. Ugyanazok a paradigmák; betűiglen ugyan-az a rendszer; ugyanazok a hibák; ugyanazok a következtelenségek. Sőt ez utóbbiak szaporitvák. Mert Bosković legalább a paradigmán kiteszi a hangsúlyt; Popovits ezt is elmulasztja (V. ö. Bosk. 28. l. xena, Pop. S. l. xena ékezetlen). Pedig jól tudja minden idegen nyelvű, aki velem együtt a szerb nyelvtan tanulásával bajlódik, hogy épen a hangsúly az a fűszer, mely a szónak sajátos szerb nemzeti ízét megadja és hogy ennek elhanyagolása ott ép olyan fűsértő hibákra vezet, mint ha valaki latinban a háromszótagos, németben a thematicus, magyarban a kezdőszótagi hangsúlytörvényt ignorálja. A rendszerbeli rendszertelenség is azonos mindkét műben. Egyik mű alaktana se ad áttekintési táblákat, úgy hogy a határozottan egységes euphonisticus hangtani elvek, melyek a simulási eseteket állandóan jellemzik, átnézetileg egyikben se láthatók. Pedig a tudományos készülttség és nyelvészeti érzék nélküli praktikus tanuló emiatt kétféle fáradtságra van kárthatva. Hogy csak egy példát idézzek az átnézet hiának sajnosan nélkülözött voltára, ■ melléknevek határozott és határozatlan formájára utalok. Ha a két alakbeli azonosság és különbség szem-beszökölleg egybeállítatik, nagyon könnyű; különben ép olyan hínáros köztük az eligazodás. A számmerek használatában P. ad ugyan jobb szabályokat, mint B., de az övéi legalább is homályosak, ha nem érthetetlenek. Például, hogy az egy, és minden eggyel összehozott számnev (21, 31, 101, 1001 stb.) csak egyes nominatívussal áll; hogy 2, 3, 4 és ezeknek bármiféle összetétele mindig egyes genitívus vonz (gen. part.); hogy a négyen túli számok és azoknak minden össze-kötése már többes genitívust kíván; hogy öttől kezdve húszig, dacára az előbbi szabályok érvényének, szinte többes gen. áll: ez a 23. lapon oly homályosan van kifejezve, hogy csak augur igazodhatik el rajta. Végül egy általános hibát rovnok meg mind a két munkában. Se egyik, se másik nem mutatja, hogy szerzők nyelvüknek világirodalmi összeköttetéseit, az alapnyelvek-vekre való tudományos viszonyát, szóval a modern indogermán nyelvészet szövelemzeti, rokonsági és hangtani törvényeit ismernék. Tő és nominatívus, gyök és rag között ép ugy ismerik, méltányolják és csak a különbséget, mint teszem a tisztos mutatjának elismerése mellett nyugalmazott Szepesi-féle latin alaktan. Különben ezen megjegyzések Popovitsnak tisztán gyakorlati célú könyvét kevésbé sújtják; t. i. csak annyiban, amennyiben elhanyagolásuk által a biztos, könnyű és alapos magántanulást nehezíti. Azt ellenben el kell ismerni, hogy Bosković lomtárszerű kivétel halmazait okosan mellőzte és iparkodott a szükségesekre szoritkoni. Nem is mondhatja még a rosszakarat se, hogy fölösleges vagy haszontalan volna, az igékkel együtt 48 lapon szoritott alaktani adatai között. Oly jók azok, amilyenek csak lehetnek, rosszul választott forrásmunka, és önállótlan, kritikátlan kölcsönzések után. Ugyanis Popovits főtévese az, hogy praktikus céljához épen Boskovićot választotta, mely pedig föntebb jelzett tudománytan empirismust tekintve, másnak nem való, mint aki már máshonnan megtanult szerbül és az indogermán nyelvtudomány terén szerzett otthonossága mellett, maga a tud. rendszert vinni az ő minden apróságára kiterjedő, de ösztövére logikájú munkájába. Szóval egy tudományos, összehasonlító alapon álló szerb nyelvrendszer eleddig, amennyire mi értesítve vagyunk, idegeneknek szánt vezérkönyvbe foglalva nem létezik. Boskovićot maguk a szerbek is legjobb nyelvtanuknak ismerik; pedig fentebbi hiányai szörnyű nagyok. Amily nehezünkre esett eddig rosszaló megjegyzéseket kö-kázhatnunk: ép oly könnyű a másik főrészét ismertennünk. Olyzatlan dicséret az, amit reá kimondanunk kell. Oly jól vannak az egyes beszélgetések alkalmi összeválasztva, oly gyakorlati életből merítettek a kö-

zölt párbeszédék, oly világosan van a német részben a szerbnek eltérő szórendje ismertetve, oly teljesen ki van merítve a közönséges társalgásban szükséges beszédanyag: hogy ha még mindenütt a hangsúly is ki volna a szerb szókra rakva, igazán alig lehetne ezen rész fölött egyhangu elismerésnél egyebet mondani. E hiányok azonban társalgás folytán önszorgalomból pótolhatók s egy, esetleg második kiadásnál is könnyen eltüntethetők. Megjegyezvén még, hogy az egyes kitételek szabatos szerb zamatát illetőleg a szerzőben, mint tősgyökeres szerbben megbízhatni: jó lélekkel ajánlhatjuk ezen zsebkönyvet mindazoknak, akik szerbek között lakván, azok nyelvét elsajátítani hajlandók, vagy kénytelenek. Végül a szerzőnek egy jó tanácsosul szolgálunk. Minthogy ily munka kivált a vegyes ajku osztrák-magyar és honvéd hadseregben nagy keletre számíthat: ne sajnálja a szerző új kiadás alkalmával egy új fejezetben beszélgetés tárgyává tenni azon mozzanatot is, melyekben a tiszt vagy felebbvaló alantasaival érintkezik.

Megrendelési felhívás ily című munkára: „Egy-házügyekre vonatkozó magyar orsz. törvények, régebbi és újabb királyi és kormányrendeletek tára. 1770—1881.” A mult század végétől fogva napjainkig számos országos törvény, királyi és kormányrendelet látott napvilágot, melyek a legkülönbözőbb nemű egyháziügyeket szabályozzák. Közölve lettek ugyan ezek az egyes egy-házügyi körlevelekben, azonban föltűnt bajos, ezen ekkép szétszórt, egy századnál több időre terjedő kör-velekből kikeresni mindenkor az illető rendeletet, a mikor a szükség azt kívánja. Mindinkább égető szükségé vált tehát, egy oly mű, mely az egyháziügyek szabályozására kiadott országos törvényeket, királyi és kormányrendeleteket együttesen és rendszerbe foglalva adja. E szükségletnek akar a fentjelzett mű megfelelni. Igaz ugyan, hogy az újabb időkben több ilyenmű gyűjtemény jelent meg. Azonban részint azért, mivel ezek némelyike csak a régebbi rendeleteket, másika pedig ismét csak az újabb törvényeket hozta, azonkívül mivel ez utóbbiak megjelenése óta ismét számos enemi törvény hozott és rendelt lett kibocsátva, melyek mint külkalandozók szerepelnek: jelenleg ismét ott állunk, a hol e művek megjelenése előtt voltunk. Fölöslegesnek tartom ennélfogva, egy újabb ilyenmű megjelenésének szükségességét hosszadalmasan fejtegetni és bizonyítani azok előtt, kik a lelkijásztori gyakorlati életben működve, ennek szükségét majdnem mindennap érzik. Hogy ezen égető szükségnek eleget tegyek, s hogy az eziránt hozzám több oldalról intézett és engem föltűnt megfizetelő felszólításnak eleget tegyek, elhatároztam magam, mindazon országos törvényeket, királyi és kormányrendeleteket, a melyek egyháziügyek szabályozására régebben és újabban kiadottak, egy gyűjteménybe foglalva, kiadni, olykép, hogy a régebbi rendeleteket, a melyek újabb törvények által megszüntetve nem lettek, kivonatilag, az újabb törvényeket és rendeleteket pedig teljes szövegük szerint közölöm, az egész anyagot a következő fejezetekre osztva: I. A vallásfelekezetről. II. Az egyházi személyek és dolgokról. III. Az egyházi személyek adózásáról. IV. Az egyházi épületekről. V. A papnövendékek védkötelezettségéről. VI. A házasságról és egyházi törvényekéről. VII. A katonák és honvédek házasságáról. VIII. A katonák viszonyáról a világi lelkészek iránt. IX. A katonai lelkészetéről. X. A kegyuri jogról. XI. Az anyakönyvről. XII. A temetőkről és halálesetekről. XIII. Bélyeg- és illetékszabály az egyházi természetű iratokra nézve. XIV. A börtönök lelkési ellátásáról. XV. A felekezeti népvételekről. XVI. A kegyes alapítványok. XVII. Az egyházi jövedelmekről. XVIII. A szerzetesekről. XIX. A héberokről. XX. A görög szertartásu katolikusokról. XXI. A zsinati vizsgálat. XXII. Egyveleg. A műben foglalt törvények és rendeletek azonnali feltalálhatása céljából a végén betűrendes tárgymutatót adatik. A munka 20 nagy nyolcadretű ivre fog terjedni. Előfizetési ára 2 o. é frt. Megjelenik a mű 1882. február elején. A megrendelések alulírotthoz intézendők. Temesvár, 1881. október 10-én. Tokody Ödön, papneveldei aligazgató, a „Havi Közlöny” szerkesztője.

A zombori kaszinó egyleti dalárda 9-iki dalestélye pompásan sikerült. Nagy és díszes közönség látogatta, és fogja bizonyára látogatni mindig, ha ily jeles darabokat ily művészi kivittel élvezhet ottan. A műsorozat mind a hat száma megérdemli a dicséretet és magasztalást. Vidéki urak és daleyletti tagok csak a dícsőítés mérvére nézve vetélykedtek. Leszczinsky Marianna k. a. rokokoszenves hangja, erőtellen, nemesen pongyola modora, hangléjtési biztossága: még énekek közben tapsokra ragadták a közönséget. Városv László ur népdalait többször zajos tetszésnyilatkozatokkal szakította meg a köztetés. Valóban, a két magánénekes föllépte alatt minden dal végén némi kelletlen érzés borzongatta az embert, hogy: jaj, már elhagyja! A kornevilli haragokból vett kardal, Korpatpatiszky karnagy jeles kísérete és Berger karnagy talpraesett vezetése mellett pompásan sikerült. Erdékét emelték Falconé Milla, Heindlhofer Emma, Leszczinsky Marianna, Lovich Aranka, Rátai Eszter, Tarczay Jozsef és Trischler Emma urhölgyek. A sebesen lejátszott program után a fiatalág táncra perdült és járt szokás szerint kivirradt. Járhatta is, mert Sándorék majdnem esupa új magyar nótákat húztak, még pedig jobbnál jobbakat.

Hymen. Jónász Sándor és Koch Janka k. a. jegyesek.

Pattantyúk.

Vendég (mérgesen): Lajos! Micsoda leves ez, mikor tézta helyett három szál haj van benne?
Pincér (kedélyesen): Bismarck leves.

— Hova sietsz barátom?

— A Majom-utca.

— Minek?

— Családi randevúra.

— Nem ez a D... ró irnok?

— Nem, ez Zs... its megyei számvevő.

— Hát ha ezt D-nek nézed, kinek nézed Zs... itset?

— Azt nem is ismerem.

PANASZROVAT.*)

Apatin, 1881. okt. 7.

Tisztelt szerkesztő ur!

Az emberi életben az öröm s a fájdalom váltakozva fordulnak elő; miért is egy hiszem nem veendi szerkesztő ur rossz néven, ha becses lapjában ez egyszer sem banquettet, sem táncvigalmat, hanem szomorú s szomorító eseményt írok le. — Ugyanis f. é. szeptember hó 28-án reggel 6 órakor dr. Wiesel Jákó apatini gyakorló-orvos egy typhus beteghez hivatott. A házbeliek várták az orvost forrón, a beteg pedig még forróbban; de csak nem jött. Miután a beteg mindég rosszabbul lett s attól lehetett félni, hogy eszméletét veszti, négy órai várakozás után elküldtek papért, hogy lássa el a beteget a haldoklók szentségeivel. Engem a hívó asszony iskolában talált, melyet azonnal ott hagytam s siettem a beteghez. Oda érve a beteget önmagán kívüli állapotban találtam ugyan, de csak hamar sikerült őt eszméltre hozni és így akadálytalanul elkezdhettem a szent szertartásokat. De nem így áll a dolog a folytatással; mert végre 5 órai kínos várakozás után, ugy 11 órakor megjött az orvos ur. A szobán kívül álltattól értesítetett, miszerint pap van a betegnél, erre felháborodott hangon kérdezték: Miután nevetem hallotta, a házbelieket megkorholta, hogy miért hívják előbb a papot, mielőtt orvos lett volna a betegnél, és be akart rontani a szobába, állítván, hogy ő nem ér rá várni; hanem egy jelen volt asszony határozott hangon figyelmeztetett őt; hogy miután a beteg 5 óránál tovább várt rája, most legyen neki is türelme, míg a pap elvégzi dolgát a beteggel. Ezen pillanatban én, a kün történetekről mitsem tudva, miután a beteget előkészítettem volt a legméltóságosabb oltárszentség vételére, szokás szerint esengetyüvel jelt adtam, hogy a kántorségéd jöjjön be és az előirt imát mondja el a beteg helyett. A kántorségéd után bejött a nép és ezután az orvos ur is. A nép, legalább azon része melyet én láttam, letérdelt, mivel látta s tudta, hogy a szobában az imádkoló oltárszentség van jelen, melyet a hívó

*) Az e rovatban közlöttékért nem vállal felelősséget a szerk.

katholikus térdelve imád. Az orvos ur pedig hátam mögött, köztem s a beteg közt püffeszkezőleg foglalt állást és épen azon pillanatban, midőn én a kinyitott szentségtartó előtt térdet hajtottam, neki sajátos arrogantiával gunyoros hangon a betegőt azt kérdezte: „Mikor volt utoljára széke?” Én ezt hallva mozdulatlanul álltam vagy 10 percig az asztal és az orvos közt, míg ő épületes examinálását be nem fejezte, rendeleit püffeszkező hangon ki nem adta és el nem távozott volt. Egymáshoz egy szót sem szólunk. Az orvos távozása után folytattam és fejeztem be a szent szertartásokat. Ez a tényálladék rövid; de hü leírása — Ebből mindenki láthatja, hogy az orvos ur tudva akarva „erőszakosan zavarta, akadályozta a szent szertartásokat és a szertartást végző lelkészt tetteleg megtámadta” funkció közben. Miért is a helybeli plébánia hivatal részéről a fenytető feljelentést megtétezt, a zombori kir. törvényszéknel dr. Wiesel Jákó, mint olyan ellen, ki az 1878. évi V. t. c. 190. s 192. szakaszai ellen vétett.

Mindenki, vallás- és rangkülönbség nélkül, akinek csak elmöndt, megbotránkozott az orvosnak a törvényt s minden illetet sértő megbotránkozott tette; csak egyedül ő maga tagadja azt, hogy zavart. Pedig igazán zavart, nemcsak engem s a szent szertartást, hanem még a beteget is. Ugyanis a beteg a szent szertartás után a szent áldozás előtt Istennel volt elfoglalva, teli volt szent vágyakodással, Krisztussal belsőleg egyesülni az oltári szentség vételével által. És ezen üdvösséges gondolatokban zavarta őt az orvos fenti kérdésével s a terjedelmes examinálással, mivel annak a megnevezhetlen valaminek minden tulajdonságára, izét kivéve, kíváncsi volt. Továbbá azzal menti magát az orvos, hogy ő a csemetésre jött be. Ez sem mentesség nézetem szerint, mert én a csemetéssel hívtam a kántorségédet s jelentettem a híveknek, miszerint a szent áldozás kezdődik, melyen már ők is jelen lehetnek.

Az orvost nem lehetett szándékom hívni, mivel nem is tudtam, hogy ő künn hovenkedik. Azt is tudhatná az orvos, ha mindjárt zsidó is, mert a templom szomszédságában lakik, hogy nem akkor szokás beharangozni, ha vége van a szertartásnak, hanem mikor kezdődik és hogy a katolikus szertartások közben akkor használtatik a csemeté, midőn a szertartás leg-

szentebb része következik. Vagy ha nem tudta, mely okból csemettem, miért nem kérdezte az ott álltattól, hiszen még a legkisebb iskolás gyerek is tudja azt nálunk.

Továbbá némelyek azzal biztatják az orvost, hogy semmi bántása nem lehet; mert a törvény azt mondja, csak az erőszakos zavarás s akadályozás vonja maga után a büntetést. Más szóval az annyit jelent, mint hogy nekünk birkóznunk vagy legalább pofokodunk kellett volna ott a beteg ágyánál. Hogy ez nem történt meg, az semmi esetre sem az orvos, hanem egyedül az én türelmem érdeme. Mert lehetett volna kettős birkózás is. Ugyanis, ha én az orvost kiutasítottam, ő bizonyára nem ment volna; mert már demonstrálta volt a híveknek, mielőtt bejött volna, hogy a papnak nincs joga előbb a betegnél lenni, mint az orvosnak. Ezen képzelt jogaira támaszkodva feleselt volna velem, mint afféle zsidó szokott, miáltal az ügyis már felzavart hívek bizonyára tetteleg is kifejezést adtak volna jogos felháborodásuknak az 5 óráig késő s vallásuk szertartásait megvető ildomos orvos iránt. — Én nem hiszem, hogy lehet oly bíró, ki nem tartja büntetőnek a kisebb botrányt azért, mert nem a botrányoztatón mult, hogy nem lett belőle a lehető legnagyobb. Különösen a jelen esetben, hol a törvény értelmében még a kísérlet is büntetendő!

Ugy hiszem, elég erőszak művelt embertől az, ha oda beront, ahová neki azon időben absolute semmi joga sem volt. Mert, ugy hiszem, általános jogi igazság, hogy: „Prior tempore potior jure”, már pedig én — dacára, hogy 5 órával később hívtak — gyalog hamarabb oda értem, mint az orvos kocsin.

Ezen szomorú esetben egyedüli vigasztalásom az, hogy az egész város közönsége elítéli az orvos urnak a vallás szertartásait kihívólag gunyolót tetteit, s nyulatlan érdeklődéssel várja az orvos ur jogos elmarasztalását a zombori kir. törvényszék által, jelölve annak, hogy közönségünk még nem oly hitléd, mint azt némely vallásgunyoló szeretné.

Dr. A. Antz,
apatini köpöny.

Felelős szerkesztő: Dr. MOLNÁR ISTVÁN LAJOS
Laptulajdonos és kiadó: Bittermann Nándor

HIRDETÉSEK.

„ORSZÁG-VILÁG.”

Az „Ország-Világ” c. szépirodalmi képes lap f. évi okt. 1-én harminczik évfolyamába lép. Két évi eddigi pályafutásában a magyar olvasó közönség oly páratlanul meleg támogatásával találkozott, minőt sz. pirodalmi lap hazánkban eddig fel nem mutathatott.

Erdeklészítő eredeti és fordított regényei, novellái s kisebb elbeszélései, nagyszámú hasznos ismeretterjesztő cikkei s mulattató közleményei, valamint gazdag, választékos illusztrációi, melyeknek java része kifogástalan művészi kivitelű tünethet fel, első pillanatra meghódították a magyar közönséget.

A lap szerkesztősége és kiadója mint eddig, ugy a jövőben is mindent el fognak követni, hogy az Ország-Világot a hasonirányú európai lapokkal egyenlő színvonalon tartsák. Kitérő munkatársainak hosszú névsora kezkesedik a szellemi rész kifogástalan tartalmáért, ami pedig az illusztrációkat illeti, a legjobb művészi erőket nyerték meg legújabbban a kiadók nem csekély áldozatok árán a lap művészi illusztrálására.

Az „Ország-Világ” ezután is kéthetenkénti füzetekben jelenik meg, minden második szombaton. Az egyes füzetekben levő 10-12 esimes és művészi kivitelű képen minden második füzet mint eddig, ugy ezután is pont a fényv. matu. épmellekleteket fog hozni vastag kartonpapíron, melyek bármely urinak méltó díszítésül szolgálhatnak.

A lap előfizetési ára bármennyire sz. hűdésszel:

Egész évre	10 ft. -- kr.
Félévre	5 " -- "
Évnegyedre	2 " 50 "

Előfizetési pénzek postautalványon az „Ország-Világ” kiadóhivatalához (Budapest Koronahereg utca 3. sz.) küldendők, honnan a füzetek a legnagyobb pontossággal küldetnek sz. t.

Megrendeléseket minden könyvkereskedő elfogad.

Pályázat.

Garán Paletás Zénó lemondása folytán egy róm. kath. jellegű német tannyelvű tanítói állomás megürülvén, ennek betöltésére végett ezenel pályázat nyitattik és határnapjúl október hó 19-ike tüzetik ki. Ezen állomás javadalmazása 400 forintnyi készpénz fizetésből áll és 50 forint lakbér fejében, mely a községi pénztárból havonként előre kiszolgáltatik. Az állomás november 1-én okvetlenül elfoglalandó. Egyenlő bizonyítvány mellett az orgonálásban jártasok előnyvel bírnak.

A kellően felszerelt folyamodványok a garai r. k. iskolaszékre címezve nt Breintolk Mihály kerületi esperes, tanfelügyelőhöz Kolluthra intézendők.

Kelt Garán, 1881. szeptember 25-én.

Ribovicz András,
plébános és iskolaszéki elnök.

Hirdetés.

A földmivelés, ipar- és kereskedelmi m. kir. ministeriumnak 32207. számú körirata értelmében a budapesti időjelző állomások által naponként kiadatni szokott **időjelzési térképek** előfizetési ára mennél tágabb körben leendő elterjedésük érdekében az eddigi havi **2 frtról 1 frt 50 kr-ra** leszállítottat, mely intézkedés f. évi október hó 1-én lépett életbe.

A Bács-Bodrogh megyei gazdasági egyesület elnöksége.

Csak 1 forinttal
mint a budapesti hatodik

nagy ló-sorsjáték

egy sorsjegyének árával, játszhatni az 1881. október 19-én megtartandó húzason

500 értékes nyereményre 500.

1-ső nyeremény	egy pompás négyes fogat teljesen felszerelve, értéke	5000 frt.
2-ik nyeremény	egy négyes jucker-fogat, értéke	2500 frt.
3-ik nyeremény	egy kettős fogat, teljes értéke	2000 frt.

további nyeremények, egymint: hintók, hátsólovak, ipar-, arany- és ezüst-tárgyak stb. stb.

Valamennyi nyeremény a bizottság közvetítése folytán készpénzben is értékesíthető.

Ezen sorsjáték a hazai lótenyésztés javára s a budapesti lóvásár emelésére az ugyanitt 1881. október 13-tól 23-ig tartandó lóvásár és lóárverés, menkiállítás, lódíjazás és az ügétő versenyi alkalmával fog megtartatni.

Ezen sorsjegyek felárusítási helyeége a **MERCUR** kiadóhivatalának bank- és váltó-üzlete **BUDAPEST.** (Pöltzer S.)

3-3 **Drottlya-utca 12. sz.**

Nyomatott Bittermann Nándornál Zomborban.

93. sz.
kj. 1881.

Árverési hirdetmény.

Alulirt kir. közjegyző, mint az apatini kir. járás-bíróság bírói megbízottja részéről ezenel főzbírói tetteik, miszerint náhai Strázsay Alajos volt bogojevai községi jegyző hagyatékához tartozó s a bogojevai határban fekvő 4 katasztrális hold legelő illetmény, továbbá a bogojevai 166. sz. telekjegyzőkönyvben felvett 378 h. r. 1 hold 50 ölnyi szántóföldek összesen 1200 frt becsérték kikiáltása mellett, végül ugyanezen a bogojevai határban fekvő s Zdrahal Gyula budapesti lakossal közösen bírt 144 hold ugynevezett réti föld fele vagyis 72 hold 2520 frt becsérték kikiáltása mellett folyó évi október hó 16-ik napján d. u. 3 1/2 óra-
kor Bogojeva község hazánál az alulírottul megtekinthető teltételek mellett a legübbet kikiáltása mellett fog adatni, — mely árverési határidőre a venni szándékozók meghívatnak.

Apatinban, 1881. évi október hó 3-án.

Bodnár Imre,
kir. közjegyző.

Dr. KIRCHHAMER JÓZSEF,
különleges fogorvos,

tisztelettel jelenti az érdekelteknek, hogy f. é. október hó 6-án Bécsből **Szabadkára** érkezett s Baranyaszálló lakásán egy a városnak, mint vidéke fogra szenvedő közönségének rendelkezésére áll. Rendel naponként 9-5 óráig.

Pályázat.

Megyénk felső szélén fekvő új Rém nevezetű kis községben üresedésbe jött a magyar-német tannyelvű r. kath. tanítói állomás, melyre folyó évi október hó 20-ig pályázat nyitattik. Évi javadalma: 350 frt készpénz, egy szoba-, konyha- és kamarából álló lakás, 2 öl lágy hasábfá, 1 öl fűtőszalma, a kántori teendőért, — melyek csak vasár- és ünnepnapokon történnek: 40 frt és egy kis kertilletmény. A pályázóktól megkivántatik a magyar és németnyelvbeni, nemkülönben a kántori teendőkbeni tökéletes jártasság és hogy az ismétlő iskolában is tanítsanak.

A pályázók felszerelt folyamodványukat a rémi iskolaszékre címezve főtiszt. Csicsáky József kerületi esperes-tanfelyelő urhoz B-Almásra október 15-ig küldjék be. A megválasztott állomását az egyházi főhatóság jóváhagyása után azonnal tartozik elfoglalni. A választás egy évi próbaidőre történik. — 2-1

Kelt Felső-Szt. Ivánon, 1881. évi okt. 3-án.

4842. sz.
k. ig.

Pályázat.

Bács-Bodrogh megye Bács-Földvár községében üresedésbe jött község-jegyzői állásra pályázat nyitattik. — Ezen állással 600 frt készpénzfizetés, 150 frt lakbér, 60 frt irodai és 35 frt világítási átalány van egybekötve. Felhívtnak tehát mindazok, kik ezen állást elnyerni óhajtják, hogy a törvények és szabályrendeletek értelmében kellőleg felszerelt kérvényeiket alólírotthoz mint a választás elnökéhez, 1881. évi november hó 8-ik napjáig, mint a választást megelőző napig, annál is inkább benyújtsák, mert az ezután beérkező folyamodványok figyelembe nem fognak vétetni. A választás 1881. évi november hó 9-én reggeli 10 órakor Bács-Földvár község-házánál tartatik meg.

Kelt Ó-Bécsén, 1881. október hó 2.

3-1 **Gombos Béla,** szolgabíró.

Hirdetés.

A földmivelés, ipar- és kereskedelmi m. kir. ministeriumnak 31559 szám alatt kibocsájtott értesítés értelmében az országos gazdasági egyesület által f. évi október hó 1-3. napjaira kitűzött gyümölcs- és konyhakertészeti kiállítás a gyümölcsnek ez évben elkésett érése miatt f. évi október 15-17. napjaira halasztott el, ez által az előre kitűzött bejelentési határidők következőleg hosszabítottak meg:

beküldési határnap október	9-e.
juri alakulása	10-e,
működése	13-14 e,
kiállítás megnyitása	15-e,
díjak kiosztása	16 a,
kiállítás bezárása	17-e,
a tárgyak árverése	18 a.

A Bács-Bodrogh megyei gazdasági egyesület elnöksége.

Négy-öt gymn. osztályt végzett, jóhából való fiut, bajai gyógytáromba gyakornokul azonnal felveszek.

2-2. **Sárkány Lázár**
gyógyszerész.